

σίδηρος

Σάββατο, 13 Σεπτεμβρίου 2014

104

Σημασία:

σκληρό μέταλλο (ατομικός αριθμός 26) που χρησιμοποιείται από τη μεταλλουργία για την κατασκευή αντικειμένων με αυξημένη αντοχή και σκληρότητα

Άλλες σημασίες

- Επ'εσχάτων η συνεκδοχή το σίδηρο ή η λαμαρίνα σημαίνουν το πλοίο. Στους απωτέρους χρόνους η συνεκδοχή ήταν τα κάλα = τα ξύλα.
- Το φύλλο σιδήρου λέγεται λαμαρίνα Πβλ. Ν. Καββαδία Κουροσίβο : «η λαμαρίνα, η λαμαρίνα όλα τα σβήνει» αλλά και την συνήθη φράση «δάγκωσε τη λαμαρίνα»
- ★ Από το ιταλικό λαμιέρα (lamiera) από τα lama = Λατινικό lamina λεπίδα, φύλλο μετάλλου από όπου και το **laminarius**, μέταλλο σε φύλλα,οπλισμός, θωράκιση, Περιλαίμιο εκ σιδήρου. Με κάποια επίδραση από το marina ναυτικό έγινε λαμαρίνα.

τα όπλα, τα άρματα:

Πβ. Του αντρειωμένου τα άρματα δεν πρέπει να πουλιούνται
Να τρώει η σκουριά το **σίδηρο** κι η γης τον αντρειωμένο.

Οι σφαίρες

Θα φάει η μύγα **σίδηρο** και το κουνούπι ατσάλι

Η φυλακή

Εκείνοι μες τα **σίδερα** κι οι άλλοι μες το χώμα.
Ρίτσος - Ρωμιοσύνη

Το **σίδηρο** του σιδερώματος των ρούχων

Το σιδερικό

το πιστόλι

Τα δεσμά

Είναι για τα **σίδερα** = είναι για δέσιμο . Σιδηροδέσιμους κρατούσαν του τρελούς στο μεσαίωνα και τους διαπόμπευαν. Ίδιο νόημα έχει η φράση Είναι για τα πανηγύρια.

Δυνατό

Το **σίδηρο**, νοούμενο ως επίθετο, είναι συνώνυμο του ανθεκτικού, ισχυρού πχ. Μπράτσο σίδηρο.

Πβλ. φ στήθος μάρμαρο, καρδιά πέτρα

Εγκυκλοπαιδικά:

Το μέταλλο αυτό όπως και ο χαλκός ήταν τόσο χρήσιμο και καταλυτικό για την εξέλιξη του ανθρώπου που οι αρχαιολόγοι χώρισαν τις αρχικές περιόδους σε εποχή του **χαλκού** και εποχή του **σιδήρου**.

Κατ'ά την πρώτη περίοδο δὲν γνώριζαν το **σίδηρο**, ἔνω γνώριζαν το **χρυσὸ** τον **Ἄργυρο** το **χαλκὸ** καί

Κατ'ά την πρώτη περίοδο δεν γνώριζαν το **σίδηρο**, ενώ γνώριζαν το **χρυσό** τον **Άργυρο** το **χαλκό** και το **μόλυβδο**.

Τότε την πιο σκληρή ύλη, που χαράσσει τις άλλες, ενώ ή ίδια δεν χαράσσεται από καμμία, την έλεγαν **αδάμαντα**, που θα πει αδάμαστος, κι έλεγαν **άδάμαντα** το **χαλκό**, αφού αυτή ήταν ή σκληρότερη ύλη που ήξεραν. Αυτό δείχνει ή έκφραση του Ψευδησιόδου **χλωρός αδάμας**, που ύπονοεί τον πράσινο, κατά την οξείδωση του, χαλκό και που είναι μια επιβίωση από χρόνια πολύ αρχαιότερα του Ψευδησιόδου.

Ετυμολογία:

Κατά την άκμή των Αχαιών και την εξάπλωσή τους στις Μικρασιατικές χώρες, που έγινε και για την άναζήτηση μετάλλων, όπως τώρα γίνονται πόλεμοι για τα πετρέλαια, οι Έλληνες γνώρισαν το σίδηρο ασφαλώς μαζί με κάποια κατεργασία του, και τον ώνομασαν στην αρχή χαλκόν σαν το άλλο μπόλικο και σκληρό μέταλλο που ήξεραν, από τότε έμεινε ό τεχνίτης του σιδήρου να λέγεται **χαλκεύς** και στον Όμηρο και στους μεταγενεστέρους. Γρήγορα όμως παρατήρησαν ορισμένα Ιδιαίτερα γνωρίσματα του ενός από τους δυο χαλκούς. Ό καινούργιος δεν έλιωνε ποτέ, σκούριαζε αλλιώς και λαμβανόταν από το μέταλλευμα πολύ δύσκολα, ήταν πολύ δυσκατέργαστος, και σκληρυνόταν εντυπωσιακά, όταν τον βουτούσαν πυρακτωμένο στο νερό, ενώ ό παλιός δεν σκληρυνόταν καθόλου. Τους βουτούσαν δε στην αρχή και τους δύο μόνο για γρήγορο κρύωμα, κι έδωσαν στο δεύτερο χαλκό το αντιδιασταλτικό επίθετο **σίδαρος** ή ίωνιστί **σίδηρος** [ενν. χαλκός].

Στα ελληνιστικά χρόνια το **νικέλιο** λεγόταν **άνιώτος σίδηρος**, δηλαδή ανοξείδωτος, για να διακρίνεται από τον οξειδούμενο πραγματικό σίδηρο. Ετσι λοιπόν άρχισαν και οι δύο προϊστορικοί χαλκοί να λέγονται **χαλκός** και **σίδηρος χαλκός**, έπειτα ό δεύτερος μόνο **σίδηρος**, το ήχοποίητο επίθετο **σίδηρος** ανήκει στην κατηγορία εκείνων που λήγουν σε **-αρος** ή **-ηρος**: νεαρός, στιβαρός, σοβαρός, ύδαρός, σθεναρός, λιπαρός, γεραρός, μυσαρός, πλαδαρός και φάληρος, πολύηρος, πονηρός, μοχθηρός, όχληρός, οκνηρός, αυχηρός, λυπηρός, γοηρός, σταθηρός. Η ρίζα του **σίδ** θεμελιώνει και το ρήμα **σίζω**, που θα πει **τσιτσιρίζω** ή **τζίτζιρίζω**. Δηλαδή **σίδηρος χαλκός** θα πη **τσιριχτός χαλκός**, ό χαλκός που τσιτσιρίζει πολύ χαρακτηριστικά και κυρίως διαμορφώνεται σε σκληρό σώμα ακριβώς μ' αυτό τό τσιτσίρισμα. Στους αρχαίους έκανε μεγάλη έντύπωση το ότι, όταν βουτήξουμε στο νερό πυρακτωμένους το χαλκό και το σίδηρο, ό μέν χαλκός κάνει έναν ασθενικό θόρυβο και τελειώνει, και δεν σκληρύνεται μ' αυτό καθόλου, ό δέ σίδηρος χαλάει τον τόπο στο τσιτσίρισμα —*μεγάλα ίάχει το τοῦ σιδήρου κράτος*, δηλαδή ή δύναμή του, κατά τον Όμηρο— και δεν λέει να σταματήσει και σκληρύνεται,. Μ' ένα τέτοιο όνομα οι αρχαίοι αναφερόταν στην εντελώς ιδιαίτερη κατεργασία του σιδήρου, τή λεγομένη **βαφή σιδήρου**, το προσδευτικό δηλαδή βούτηγμα του κατεργασμένου και πυρακτωμένου σιδήρου στο νερό, μέ τό όποιο αποκτάει μια ατσάλινη επίστρωση πολύ σκληρότερη από τή λοιπή μάζα του.

Λέει ό Όμηρος στην Οδύσσεια:

'Ως δ'δτ' άνήρ **χαλκεύς** πέλεκυν μέγαν ήέ σκέπαρνον
εν ὕδατι ψυχρώ βάπτη μεγάλα ίάχοντα φαρμάσσων'
τό γαρ αύτε σιδήρου γε κράτος έστίν.

358.2.1

Ξενόγλωσσα

Ιταλικά fero

Αγγλικά iron

Γαλλικά fer

Παραγωγή

Σιδηρόδρομος

Σιδηροδέσμιος

Σιδερογροθιά

Σιδερώστρα

Εικόνες:

1

Μπισμαρκ -Ο σιδηρους καγκελάριος

2

-Η Σιδηρά κυρία και η σιδηρά κόρη

[Η Μαργκαρετ Θάτσερ.](#)

ΔΕΞΙΑ: Συσκευή που για χρόνια πιστευόταν ότι ανήκε στη μυθιστορηματική φαντασία ή σε λαϊκούς θρύλους. Οι πόρτες της κατακόρυφης σαρκοφάγου, διέθεταν καρφιά στις εσωτερικές τους επιφάνειες. Ανοίγαν από μπροστά για να μπει το θύμα μέσα στη συσκευή, κι όταν έκλειναν τα καρφιά έβλαπταν ανεπανόρθωτα τα ζωτικά όργανα του ανθρώπου. Τα καρφιά ήταν σχετικώς κοντά, για να μην αποβούν τα τραύματα μοιραία αμέσως, το θύμα σφάδαζε από τον πόνο και πέθαινε από αιμορραγία μερικές ώρες αργότερα. Υπήρχαν ειδικά τοποθετημένα καρφιά που είχαν τοποθετηθεί επίτηδες για να βγάλουν τα μάτια του θύματος. Η πρώτη σιδηρά κόρη βρέθηκε το 1800 σε κάστρο της

Νυρεμβέργης. Μια παραλλαγή που ανακαλύφθηκε στην Ισπανία είχε τη μορφή της Παρθένου Μαρίας.

3

Σιδερα σιδερωματος

Φράσεις:

Η σιδηρα κυρία

Η Μαργκαρετ Θάτσερ. Πρωθυπουργός του Ην. Βασιλείου.

Η Μάργκαρετ Χίλντα Θάτσερ, Βαρόνη Θάτσερ (13 Οκτωβρίου 1925 – 8 Απριλίου 2013, πλήρες όνομα Margaret Hilda Thatcher), Λαίδη του Τάγματος της Περικνημίδας, Μέλος του Τάγματος της Αξίας, Μέλος του Συμβουλίου Επικρατείας του Ηνωμένου Βασιλείου, Μέλος της Βασιλικής Εταιρείας, αργότερα Βαρόνη Θάτσερ και μέλος της Βουλής των Λόρδων, ήταν αρχηγός του Συντηρητικού Κόμματος του Ηνωμένου Βασιλείου από το 1975 ως το 1990 και Πρωθυπουργός της χώρας από το 1979 ως το 1990. Ήταν η πρώτη και μόνη ως σήμερα γυναίκα που κατέλαβε αυτές τις δύο θέσεις.

Επιδραση από την προσωινμία του Μπίσμαρκ

Ο σιδηρούς Καγκελάριος

Ο Όττο Έντουαρντ Λέοπολντ, πρίγκιπας του Μπίσμαρκ, Δούκας του Lauenburg (1 Απριλίου 1815 - 30 Ιουλίου 1898), υπήρξε ένας από τους πιο σημαντικούς Γερμανούς πολιτικούς του 19ου αιώνα. Ως Υπουργός-Πρόεδρος της Πρωσίας από το 1862 ως το 1890, πραγματοποίησε την ενοποίηση της Γερμανίας. Από το 1867 ήταν ο Καγκελάριος της Βόρειας Γερμανικής Συνομοσπονδίας. Όταν ιδρύθηκε η Γερμανική Αυτοκρατορία το 1871, έγινε ο πρώτος της Καγκελάριος. (Reichskanzler). Έμεινε στην ιστορία γνωστός ως «Σιδηρούς Καγκελάριος».

Το σιδηρουν παραπέτασμα

Η έκφραση αυτή αποδίδεται στον Ουίνστον Τσώρτσιλ και χρησιμοποιήθηκε από τις δυτικές κυβερνήσεις κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου για να προπαγανδίσει την απαγόρευση ελεύθερης επικοινωνίας των δορυφόρων της ΕΣΣΔ (ανατολικό μπλοκ) με τον υπόλοιπο κόσμο, προκειμένου οι πολίτες τους να παραμένουν στο εσωτερικό τους και οι μη ελεγχόμενες πληροφορίες να μένουν απ' έξω.

Συχνά όμως το «σιδηρουν» παραλείπεται πχ. Ηρθαν προσφυγες από τις χωρες του παραπετάσματος.

Το σιδηρούν προσωπείον

Το "Σιδηρούν Προσωπείον", γνωστό και ως "Ο Άνθρωπος με τη Σιδερένια Μάσκα", αποτελεί το τελευταίο μέρος του ιστορικού μυθιστορήματος του Αλέξανδρου Δουμά "Ο Υποκόμης της Βραζελόνης", που εκδόθηκε σε σειρές το διάστημα 1847-1850. Η υπόθεση του έργου βασίζεται σε ιστορικά γεγονότα, τα οποία αποτελούν μονάχα τη βάση του έργου, ενώ η πλοκή είναι προϊόν της φαντασίας του συγγραφέα.

Σιδηρούν προσωπείον (L' homme au masque de fer). Μυστηριώδες πρόσωπο φυλακισμένο από το 1679 στο φρούριο Πινιερόλ, το 1694 στο νησί της Αγίας Μαργαρίτας και τέλος στη Βασίλη όπου και πέθανε το 1703. Είχε υποχρέωση να καλύπτει το πρόσωπό του με προσωπίδα από μαύρο βελούδο (και όχι από σίδηρο όπως θεωρούσαν). Διαδόθηκε ότι ήταν ο έφορος Φουκέ ή ο δίδυμος αδελφός του Λουδοβίκου ΙΔ κ.α. Τελικά αποδείχθηκε ότι επρόκειτο για τον κρατικό γραμματέα Ματτιόλι ο οποίος είχε κατηγορηθεί για προδοσία και είχε συλληφθεί κατά διαταγή του Λουδοβίκου.

Βλ. και 77.128 "Ποιος ήταν ο άνθρωπος με το Σιδηρούν Προσωπείο;"

Δια πυρός και σιδήρου

Δια πυρός και σιδήρου δηλαδή με πυρωμένο σίδηρο στιγματίζουν τους παραβάτες του νόμου στο μεσαίωνα. Όπως μαρκάρizαν τα άλογα οι αρχαίοι και οι καουμπόηδες.

Βλ. [ΑΕΝΑΟΝ - Διαπομπευση - Στιγματισμος](#)

Η φράση κατάντησε να σημαίνει εξολόθρευση του εχθρού.

Το ίδιο το εργαλείο του στιγματισμού λέγονταν σίδηρο και ο στιγματισμος **σιδερωμα**. Το σιδέρωμα γινοταν και στο πρόσωπο από εκεί η φράση **μούτρο για σιδέρωμα** (αξιος διαπομπευσης) που καταληξε σε σκέτο μούτρο ή μαρκα!

Μπρα ντε φερ

Παιχνίδι ανάμεσα σε δύο ανθρώπους (ή άλλα οντα βλ. εικονα) που κρατιωνται από τους καρπους τους, ενώ ακουμπουν τους αγκωνες τους σε ένα τραπέζι. Στόχος να αναγκάσει ο ένας το χέρι του άλλου να αγγίζει το τραπέζι. Ετυμολογία : μπρα-ντε-φέρ < γαλλική bras (μπράτσο, βραχίονας) + fer (σίδηρο, σίδηρος)

Φερ φορζέ

Από το Γαλλικό fer forgé που κυριολεκτικά σημαίνει σφυρήλατος σίδηρος. Στην Ελλάδα περιορίστηκε να σημαίνει έπιπλα κήπου από σφυρήλατο σίδηρο αναμφιβόλου στερεότητας και αμφιβόλου αισθητικής.

Κατ' αντιθεσιν άλλα αντικείμενα από σφυρήλατο σίδηρο λέγονται **γύφτικα** (οπου γύφτος είναι ο σιδερας) φερ' * ειπείν :καρφια¹, μασκουλα², σκεπαρνια³, καγκελα κλπ.

Copyright © 2014 - A. Stougiannidis

* Φερε ευτειν : ας πουμε, επι παραδειγματι, πχ ασχετο με το **φερ** φορζε ή το μπρα ντε **φερ**.

Παροιμίες:

Στην Δημοτική ποίηση έχουμε σχετικά παραδείγματα:

Όσο βαρούν* τα **σίδερα**
Βαρούν* τα μαύρα ρούχα
Γιατι τα φόρεσα κι εγω**
Για μιαν αγάπη που' χα.

* Έχουν βάρος δηλ. ζυγίζουν

**Σαν ένδειξη βαρύτητας στεναχώριας, σαν να είχε πεθάνει κάποιος δικός μου.

ΦΡΑΣΕΙΣ

σιδερενιος

Ο Στάλιν κυβερνούσε με **σιδερένια** πυγμή

Δηλ. [σκληρότητα / δυναμισμό / στιβαρό χέρι].

Αυτός ο άνθρωπος λες κι είναι **σιδερένιος**,

Δεν ξέρει τι θα πει κούραση! (χαλκέντερος).

Αν έχεις στήθη λιονταριού και **σιδερένια** καρδιά έλα να τα βάλεις μαζί μου (είσαι γενναίος).

Αν έχεις **σιδερένια** θέληση, κατορθώνεις τα πάντα (ατσαλένια, χαλύβδινη, αδάμαστη, ισχυρη, αλύγιστη).

Έχει **σιδερένια** κράση και αντέχει στις κακουχίες (γερή, ισχυρή).

σιδερενιος / σιδεροκέφαλος! (ευχη προς αναρρωνύοντα).

Ηftipiko

Τα παλιά **σιδερικά** πωλούνται με το κομμάτι (σιδερένια αντικείμενα).

Ο ληστής ήταν φορτωμένος **σιδερικά** (πάνοπλος / οπλισμένος σαν αστακός).

Σίδερο

Μην αφήνεις άλλο το **σίδερο** στην πρίζα, γιατί

Θα ανάψει (συσκευή σιδερώματος).

Το παντελόνι τσαλακώθηκε, θέλει **σίδερο** (σιδερωμα, πάτημα).

Ήταν ένας άνθρωπος **σίδερο**, κι η επάρατη νόσος τον μετέβαλε σε λείψανο (κατάγερος).

Όταν χάνει στα χαρτιά, δαγκώνει τα **σίδερα** (λυσσάει από το θυμό του ή το πείσμα του).

Κοινωνία χωρίς ηθικές αξίες είναι οικοδόμημα, χωρίς **σίδερα** (σιδερένιο σκελετό).

Εάν αποπειραθούν να μας σταματήσουν, θα φάει η μύγα **σίδερο** και το κουνούπι ατσαλι (θα γίνει σφοδρή σύγκρουση / δεν θα μείνει τίποτε όρθιο / θα χυθεί πολύ αίμα / θα γίνει χαμός).

Πέρασε όλη τη ζωή του στα **σίδερα** /στις αλυσίδες (σκληριά, δουλεία, φυλακή).

Ο κρατούμενος έκοψε τα **σίδερα** και απεδρασε (δεσμό, χειροπέδες).

Το δολοφόνο τον βάλανε στα **σίδερα** (εκλείσαν στη φυλακή).

Μα αυτός ο άνθρωπος είναι για τα **σίδερα** (για δέσιμο / για το τρελοκομείο ή το ψυχιατρείο).

Ο γείτονας είναι παλαβός για τα **σίδερα** (θεότρελος / τρελός για δέσιμο).

Αυτός λυγάει και **σίδερα** (έχει υπερφυσική μυϊκή δύναμη).

.1947

Χαλκος

Χαλκεντερος

Ακουραστος, ακαταπόνητος, ακαταμάχητος

Χαλκευεται

Εξυφαινεται, σχεδιαζεται, τεκταινεται, προετοιμαζεται δολιως

Για σχεδια και προσπάθειες.

Χαλκευμενη

Ψευδης, πλαστη, νοθος, καλπικη, κιβδηλη, φτιαχτή, σκηνοθετημενη, στημένη.

Λεγεται για ειδήσεις ή καταγγελίες

Χάλυβας

Χαλυβδωνω

Ατσαλωνω, δυναμωνω, σταθεροποιω, κρατυνω 9θεληση ή αποφασιστικότητα.
Ατσαλι
Ατσαλινα νευρα

Ποίηση

Μπηκαν στα σίδερα και στη φωτια

Κι ετουτοι μεσ' στα σιδερα

Κι οι αλλοι μεσ' στο χωμα.

Γιάννης Ρίτσος -Ρωμωσύνη

Copyright© 2014 by Aris Stougiannidis AENAON - ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΑ